

Autonomia szkół w Europie. Strategie i działania

W ciągu ostatnich 20 lat poświęcono wiele uwagi kwestiom związanym ze szkołą, w szczególności zagadnieniom autonomii szkół. Szkołom przyznaje się coraz więcej uprawnień – ma to poprawić zarządzanie funduszami publicznymi, podnieść jakość nauczania i zwiększyć udział obywateli w procesach demokratycznych. Autonomia szkół zajmuje ważne miejsce w polityce wielu europejskich krajów.

Raport Eurydice, zatytułowany „School Autonomy in Europe. Policies and Measures”, pokazuje zarys aktualnego stanu autonomii szkół podstawowych i szkół średnich I stopnia w krajach europejskich, próbując odpowiedzieć na pytania: Jakich obszarów i jakiego zakresu dotyczy autonomia szkół? Jakie organy odpowiedzialne są za podejmowanie najważniejszych decyzji? W jaki sposób szkoła „rozlicza się” ze swojej autonomii?

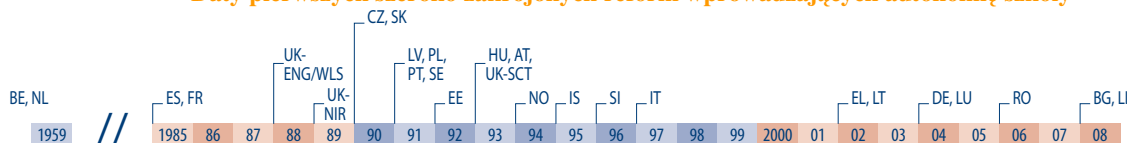
Publikacja Eurydice pokazuje również rozwój reform dotyczących autonomii szkół w Europie na przestrzeni 20 lat.

Raport powstał w oparciu o materiały krajowych biur Eurydice i prezentuje dane z roku 2006/07. Publikacja została sfinansowana ze środków Komisji Europejskiej.

Ewolucja koncepcji autonomii szkół

Dzisiaj zasada, że szkoły powinny zachować autonomię przynajmniej w pewnych obszarach zarządzania jest ogólnie akceptowana w Europie. Takie podejście rozwinęło się w latach 80. i osiągnęło kulminację w latach 90. Pionierskie w tym zakresie kraje to Belgia i Holandia, gdzie tradycja autonomii szkół rozwinęła się w wieku XIX w wyniku konfliktów pomiędzy szkołami państwowymi i niepaństwowymi. Reformy lat 80., szczególnie w Hiszpanii i Francji, powiązane były z polityką i procesami demokratycznymi oraz podkreśliły znaczenie otwarcia szkół na lokalne społeczności. Lata 90. to okres szczególnej troski o skuteczność zarządzania środkami i usługami publicznymi – przede wszystkim w krajach bałtyckich, Czechach, Polsce i na Słowacji. W krajach skandynawskich autonomię szkół powiązano z procesem decentralizacji, w którym samorzady lokalne stały się głównymi aktorami w obszarze edukacji i przekazały szkołom niektóre ze swoich uprawnień. Aktualnie delegowanie odpowiedzialności na poziom szkoły jest postrzegane jako narzędzie podnoszenia jakości w edukacji. W ten sposób stopniowo powstaje nowe, praktyczne i oparte na doświadczeniu podejście do kwestii autonomii szkół.

Daty pierwszych szeroko zakrojonych reform wprowadzających autonomię szkoły

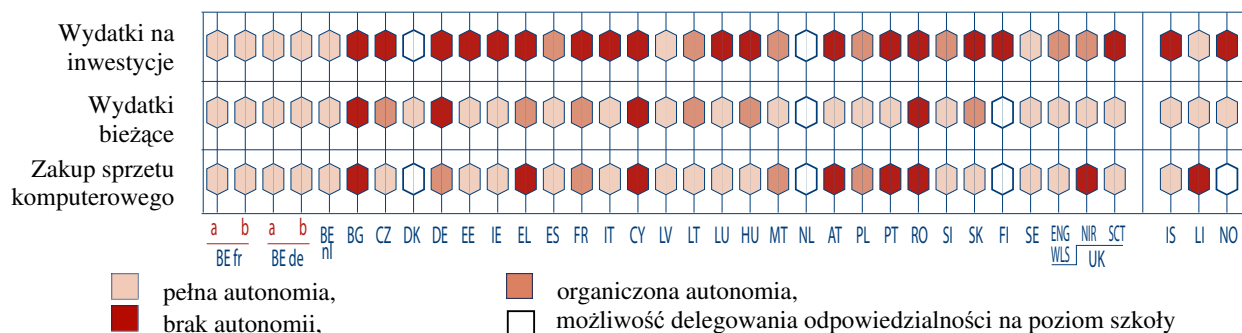
W większości krajów europejskich to centralna legislacja określa obowiązujący wszystkie szkoły zakres autonomii. Proces nadający szkołom autonomię zaczyna się więc od góry, co przejawia się m.in. w braku nauczycielskich inicjatyw w jego kształtowaniu. W krajach skandynawskich to władze lokalne podejmują główne decyzje dotyczące organizacji kształcenia i delegują niektóre obszary odpowiedzialności poszczególnym szkołom. W rezultacie na terenie tego samego kraju funkcjonuje wiele modeli przekazywania autonomii od władz lokalnych do szkoły. W Holandii, w ramach odchodzenia od kontroli na szczeblu centralnym, rząd podjął decyzję o nieingerowaniu w szczegóły zarządzania szkołami.

Różny zakres autonomii w zależności od obszaru odpowiedzialności

W większości krajów szkoły same decydują o bieżących wydatkach. W przypadku zakupu sprzętu komputerowego autonomia ta jest mniej wyraźnie określona. Jeśli jeszcze weźmiemy pod uwagę inny obszar: wydatki na inwestycje, to możemy powiedzieć, że w 3 krajach europejskich (Belgii, na Łotwie i w Szwecji) szkoły posiadają pełną autonomię we wszystkich tych obszarach, tj. w zakresie wydatków bieżących, zakupu sprzętu komputerowego i wydatków na inwestycje.

W innych pięciu krajach – w Bułgarii, na Cyprze, w Rumunii oraz w szkołach podstawowych Irlandii i Francji, szkoły nie posiadają autonomii w zakresie zarządzania środkami publicznymi.

Autonomia szkoły w zakresie wykorzystywania funduszy publicznych, ISCED 1 i 2, 2006/07

W większości przypadków szkoły mają prawo do zdobywania prywatnych funduszy poprzez dotacje, sponsoring i dochody z wynajmu powierzchni szkolnych, natomiast bardzo rzadko mogą zaciągać pożyczki. Pewien stopień autonomii w zakresie zdobywania funduszy niekoniecznie oznacza autonomię w ich wykorzystywaniu. W siedmiu krajach szkoły nie mają takiej autonomii (Niemcy, Grecja, Cypr, Luksemburg, Islandia oraz szkoły podstawowe Irlandii i Francji).

W ponad połowie krajów szkoły nie podejmują same decyzji związanych z obsadzeniem stanowiska dyrektora szkoły. Wyjątek stanowią tu Niemiecokojęzyczna i Francuska Wspólnota Belgii, Irlandia (szkolnictwo średnie) i Słowenia, gdzie szkoły posiadają pełną autonomię w tym zakresie.

Ogólnie mówiąc, szkoły europejskie (oprócz szkół podstawowych w Irlandii, na Malcie i Cyprze) posiadają znaczną autonomię w zakresie zarządzania kadrą pedagogiczną np. decyzje o zastępstwach, wynagrodzeniu nadgodzin itp. podejmowane są na poziomie szkoły. Natomiast kwestie zwolnień nauczycieli rzadko są regulowane na poziomie szkoły. W większości krajów szkoły mają dużą autonomię w odniesieniu do personelu niedydaktycznego.

Na poziomie szkoły za zarządzanie środkami publicznymi i prywatnymi zwykle odpowiada zarówno dyrektor, jak i organ prowadzący szkołę. Za zarządzanie zasobami ludzkimi odpowiedzialny jest w większości przypadków dyrektor, jednak w prawie połowie krajów rekrutacja i selekcja nauczycieli nie odbywa się na poziomie szkoły. W sześciu krajach to organ prowadzący ma większy wpływ na decyzję o zatrudnieniu nauczycieli (w Belgii, Hiszpanii, we Włoszech, w Rumunii, w Anglii i szkołach średnich Irlandii).

W kierunku zwiększenia efektywności

W większości krajów rola i kompetencje instytucji tradycyjnie odpowiedzialnych za ewaluację wzrosły w kontekście autonomii szkolnej. Instytucje przeprowadzające ocenę pracy szkół tworzą centralne lub zdecentralizowane systemy inspekcji. W krajach z tak funkcjonującym systemem oceny od końca lat 90. widać tendencję standaryzowania kryteriów branych pod uwagę w procesie ewaluacji szkół. W krajach skandynawskich, w Belgii i na Węgrzech szkoły odpowiedzialne są głównie przed władzami lokalnymi, nawet wtedy, gdy istnieje centralna struktura ustanawiająca organy, wobec których szkoła rozlicza się ze swojej autonomii. Tylko w niektórych krajach nie ma wyznaczonych instytucji oceniających szkoły. Pojawiające się nowe tendencje w niektórych krajach to „multiodpowiedzialność”, czyli odpowiedzialność szkoły wobec kilku organów – ministerstwa, samorządów terytorialnych i szeroko rozumianej wspólnoty lokalnej.

Informacje o publikacji:

Tytuł: **School Autonomy in Europe. Policies and Measures (Autonomia szkół w Europie. Polityka i praktyka)**

Data publikacji: **grudzień 2007**

Publikacja jest dostępna w języku angielskim na stronach internetowych Eurydice:

<http://www.eurydice.org>

Publikacja jest również dostępna w wersji francuskiej i będzie dostępna w wersji niemieckiej w grudniu 2007 roku.

Wersja drukowana (publikacja bezpłatna) jest dostępna na zamówienie w:

Krajowe Biuro Eurydice
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
Ul. Mokotowska 43
00-551 Warszawa
Tel. (22) 622 37 12 w. 370
e-mail: eurydice@frse.org.pl